

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ЗА НАСТАВНО-НАУЧНАТА ОБЛАСТ
ФИСКАЛНА ЕКОНОМИЈА НА ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ ПРИ
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП

Со Одлука бр.1202-199/25 од 14.12.2018 година донесена на 165. седница на Наставно-научниот совет на Економски факултет, одржана на 13.12.2018 година, определени сме за членови на Рецензентска комисија за избор на наставник во сите звања за наставно-научната област *фискална економија* на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, во состав:

- **проф. д-р Живко Атанасовски**, редовен професор на Економски факултет при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (претседател);
- **проф. д-р Стеван Габер**, вонреден професор на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип (член);
- **проф. д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска**, вонреден професор на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип (член).

Конкурсот за овој избор беше објавен во весниците „Нова Македонија“ и „Коха“ на 14.11.2018 година и во предвидениот рок единствено се пријави **доц. д-р Илија Груевски**.

Пријавата внимателно ја разгледавме и утврдивме дека кандидатот д-р Илија Груевски, според напишаниот конкурс, уредно, навремено и во комплет ги има доставено следниве документи: Пријава; универзитетска диплома за доктор на економски науки (оригинал и три копии заверени на нотар); Кратка биографија (CV) (четири примероци); Потврда за познавање на странски јазик; Уверение за државјанство; список на објавени научни и стручни трудови (и по еден примерок од трудовите издадени во меѓународни списанија и меѓународни конференции); еден примерок од докторскиот труд и уверенија за положени испити на прв и на втор циклус на студии.

Врз основа на приложената документација од кандидатот, чест ни е на Наставно-научниот совет на Економски факултет да му го поднесеме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Кандидатот **д-р Илија Груевски** е роден на 14.4.1977 година во Кочани, каде што живее во моментов. Со одличен успех ги завршува основното и средното образование во Кочани.

Во 2002 година дипломира на Економскиот факултет во Скопје, на отсек Деловна (бизнис) економија, насока Финансиско-сметководствен менаџмент, со што се стекнува со право на стручен назив дипломиран економист. Заради стручно усовршување, врз основа на размена на студенти, во текот на студиите една година престојува во САД. Во академската 2004/2005 година се запишува на постдипломски студии на Економскиот институт при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на насоката Финансиски менаџмент, при што предвидените испити ги положува со просечна оценка 9,78. Магистрира на 4.6.2008 година, одбранувајќи го со успех магистерскиот труд со наслов „*Финансирање и развој на малите и средните претпријатија од текстилната индустрија во Општина Кочани*“ и се стекнува со академско звање – магистер на економски науки. Во август 2009 година се запишува на докторски студии на Економскиот факултет во Скопје, под менторство на проф. д-р Живко Атанасовски. Докторира на 27.12.2012 година, кога со успех ја брани тезата со наслов „*Економските ефекти од даночните стимулации*“, со што се стекнува со академско звање – доктор на економски науки.

Работел како економист во текстилниот сектор, а повремено врз основа на методологија на Светската банка изработува инвестициски програми, проекти и експертизи за домашни компании. Извонредно го познава и користи англискиот јазик, а одлично се служи и со

бугарскиот и со српскиот јазик. Поседува вештини за работа и користење на сите неопходни компјутерски програми како што се: Ms Office; Word, Excel, Power Point и слично.

На 14.10.2008 година е избран за соработник (помлад асистент) по предметите Основи на економија и Применета економија и други предмети од областа на економските науки на Правниот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Потоа, на 1.11.2011 година, повторно е избран за соработник (асистент) на Економскиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, на Катедрата за финансии. На 3.6.2014 г. е избран за доцент на Економскиот факултет во областа на фискалната економија. За време на овој изборен период кандидатот има остварено успешна наставно-образовна и научноистражувачка дејност преку одржување на вежби и предавања, објавување на научни и стручни трудови во домашни и меѓународни списанија, монографии, учество на меѓународни конференции, изработка на скрипти и практикуми, учество во проекти и слично.

Кандидатот д-р Илија Груевски и денес работи на Економскиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

Законски услови кои треба да ги исполнува кандидатот за избор во звање вонреден професор

1. **Доцент од научната област во која се избира** (на 3.6.2014 година д-р Илија Груевски е избран во доцент на Катедра за финансии во област фискална економија со тема на докторски труд „Економските ефекти од даночните стимулации“);
2. **Објавени најмалку пет научноистражувачки труда во соодветната област во меѓународни научни списанија или меѓународни научни публикации;**

Бр.	Автор	Наслов на трудот	Списание	Година и линк
1	Gaber, Stevan and Gaber, Vasilka and Gruevski, Ilija	<i>The Role of Fiscal Rules in Ensuring Fiscal Discipline</i>	International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 19 (1). pp. 17-26. ISSN 2307- 4531	2014, http://eprints.ugd.edu.mk/11715/
2	Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan	<i>Corporate Taxation and Investment: The Case of the Split Rate Corporate Tax System in Macedonia</i>	Economic Analysis, 2014 (3-4). pp. 136-157. ISSN 1821-2573	2014, http://eprints.ugd.edu.mk/11888/
3	Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan and Gogova Samonikov, Marija	<i>The Comprehensive Business Income Tax System: A Proposal for Ultimate Neutrality between Debt and New Equity Issues?</i>	International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR), 24 (6). pp. 30- 44. ISSN 2307-4531	2015, http://eprints.ugd.edu.mk/14552/
4	Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan	<i>ACE Tax vs ASE Tax: The Croatian and Nordic Experience for Higher Neutrality</i>	International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR), 24 (3). pp. 265- 282. ISSN 2307-4531	2015, http://eprints.ugd.edu.mk/14551/
5	Gaber-Naumoska, Vasilka and Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija and Naumoski, Aleksandar	<i>The Coordination of Fiscal and Monetary Policy in Context of Economic Stability - The Case of Macedonia</i>	International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 24 (7). pp. 210-218. ISSN 2307- 4531	2015, http://eprints.ugd.edu.mk/14658/

6	Gaber, Stevan and Gaber-Naumoska, Vasilka and Naumoski, Aleksandar and Gruevski, Ilija	<i>The Comprehension of the Financial Crises</i>	International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 24 (7). pp. 229-237. ISSN 2307-4531	2015, http://eprints.ugd.edu.mk/14659/
7	Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan	<i>Classical Corporation Tax System: The Cassical Model of Pure "Double" Taxation of Company's Income</i>	Economic Development, 17 (3/2015). pp. 241-254. ISSN 1857-7741 (on line)	2015, http://www.ek-inst.ukim.edu.mk/economic-development-journal-of-the-institute-of-economics-skopje-year-17-no-3-2015-december-2015/
8	Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan	<i>Tax Burden on Investment at Shareholder Level: calculating the effects from Double Taxation in Macedonia</i>	Journal of Economics, 3 (2), pp. 58-71. ISSN 1857-9973	2018, http://eprints.ugd.edu.mk/20863/
9	Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija	<i>The Influence of Tax Culture in Improving the Tax Compliance</i>	Journal of Economics, 3 (2), pp. 80-88. ISSN 1857-9973	2018, http://eprints.ugd.edu.mk/20864/
10	Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan	<i>Other Tax Model that Alleviate the Burden on Equity Financed Investments: Analysis of the Full Integration Tax System, the Dividend Exemption Tax System and the Flat Tax Rate System</i>	International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 42 (4). pp. 203-219. ISSN 2307-4531	2018, http://eprints.ugd.edu.mk/21009/

Наставно-образовна и научноистражувачка дејност

Наставно-образовниот ангажман на доц. д-р Илија Груевски се протега уште од 2008 година, кога е избран во *помлад асистент* на предметите *Основи на економија* и *Применета економија* на Правниот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Во 2011 година тој го продолжува својот наставно-образовен ангажман, но сега на Економскиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, кога е избран во *асистент* на група предмети од научната област финансии, но и на други предмети од поширокото подрачје на економијата како што се: Финансиски менаџмент; Основи на финансии; Меѓународен финансиски менаџмент; Основи на економија; Микроекономија; Локални финансии; Европски монетарен сиситем и монетарна политика; Економија на животна средина; Трговско право и сл. Во исто време, како асистент, ги опслужува економските предметите кои се слушаат и на Правниот факултет: Основи на економија; Применета економија; Финансиски менаџмент и Регулација на финансиски пазари и институции.

Во 2014 година, д-р Илија Груевски е избран во *доцент* во областа фискална економија (Катедра за финансии) при што ги покрива следните предмети: Јавни финансии; Локални финансии, Финансиски менаџмент, Основи на финансии; Меѓународен финансиски менаџмент; Кредитна политика; Применета економија; Финансиски пазари и институции и сл. Освен на матичниот, Економски факултет, тој е ангажиран и на Правниот факултет, како и на Факултетот за информатика или поконкретно, на насоката Бизнес информатика.

Во времето на академскиот ангажман како *доцент* кандидатот има остварено успешна наставно-образовна и научноистражувачка дејност изразена преку:

- редовно одржување на предавања и вежби;
- објавени преку 34 научни и стручни трудови, скрипти и практикуми;
- учества на меѓународни конференции;
- менторства на дипломски трудови;
- учество во настава на втор циклус на студии;
- менторства на магистерски трудови;
- учество во научни проекти и сл.

Во прилог на документацијата за избор, а согласно со Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни и наставни звања на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, кандидатот доц. д-р Илија Груевски ги достави во прилог следните трудови:

Учебни помагала (скрипта и практикум)

Gruevski, Ilija (2016) *Даночните системи и политиките на даночни стимулации во некои одбрани земји*. ISBN 978-608-244-350-8, <http://eprints.ugd.edu.mk/17469/>

Gruevski, Ilija (2017) *Практикум за употреба и примена на методологија за оценка на ефектите од даночните стимулации на примерот на Република Македонија*. ISBN 978-608-244-430-7, <http://eprints.ugd.edu.mk/19161/>

Монографија или научна книга (во земјава)

Fotov, Risto and Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena and Gruevski, Ilija (2017) *Општинските обврзници како алтернативен извор за финансирање и ефикасно менаџирање со прибраниите средства за локален економски развој со посебен осврт на Општина Штип*. Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип. ISBN 978-608-244-453-6, <http://eprints.ugd.edu.mk/18933/>

Монографија или научна книга (во странство)

Veselinova, Elena and Gogova Samonikov, Marija and Gruevski, Ilija (2018) *Municipal Bonds as an Alternative Way of Financing*. Lambert Academic Publishing, Germany. ISBN 978-613-9-81782-5, <http://eprints.ugd.edu.mk/20400/>

Научни трудови објавени во меѓународно научно списание

Gaber, Vasilka and Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija (2014) *The American real estate bubble - Trigger for the biggest financial crisis in the last century*. Perspectives of Innovations, Economics and Business, 14 (1). ISSN 1804-0519 (online); 1804-0527 (print), <http://eprints.ugd.edu.mk/10959/>

Gaber, Stevan and Gaber, Vasilka and Gruevski, Ilija (2014) *The Role of Fiscal Rules in Ensuring Fiscal Discipline*. International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 19 (1). pp. 17-26. ISSN 2307-4531, <http://eprints.ugd.edu.mk/11715/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2014) *Corporate Taxation and Investment: The Case of the Split Rate Corporate Tax System in Macedonia*. Economic Analysis, 2014 (3-4). pp. 136-157. ISSN 1821-2573, <http://eprints.ugd.edu.mk/11888/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan and Gogova Samonikov, Marija (2015) *The Comprehensive Business Income Tax System: A Proposal for Ultimate Neutrality between Debt and New Equity Issues?* International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR), 24 (6). pp. 30-44. ISSN 2307-4531, <http://eprints.ugd.edu.mk/14552/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2015) *ACE Tax vs ASE Tax: The Croatian and Nordic Experience for Higher Neutrality*. International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR), 24 (3). pp. 265-282. ISSN 2307-4531, <http://eprints.ugd.edu.mk/14551/>

Gogova Samonikov, Marija and Fotov, Risto and Gruevski, Ilija and Veselinova, Elena (2015) *SWOT analysis of the emission of municipal bonds in the Republic of Macedonia (comparative with the Republic of Croatia)*. Academics World 10-th International Conference, Istanbul, Turkey. pp. 23-26. ISSN 978-93-85832-62-8, <http://eprints.ugd.edu.mk/15192/>

Gaber-Naumoska, Vasilka and Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija and Naumoski, Aleksandar (2015) *The Coordination of Fiscal and Monetary Policy in Context of Economic Stability - The Case of Macedonia*. International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 24 (7). pp. 210-218. ISSN 2307-4531, <http://eprints.ugd.edu.mk/14658/>

Gaber, Stevan and Gaber-Naumoska, Vasilka and Naumoski, Aleksandar and Gruevski, Ilija (2015) *The Comprehension of the Financial Crises*. International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 24 (7). pp. 229-237. ISSN 2307-4531, <http://eprints.ugd.edu.mk/14659/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2015) *Classical corporation tax system: the classical model of pure "double" taxation of company's income*. Economic Development, 17 (3/2015). pp. 241-254. ISSN 1857-7741 (on line), <http://www.ek-inst.ukim.edu.mk/economic-development-journal-of-the-institute-of-economics-skopje-year-17-no-3-2015-december-2015/>

Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena and Fotov, Risto and Gruevski, Ilija (2016) *Readiness of municipalities in the developing countries for issue of municipal bonds through the analysis of their budget accounts (overview of the municipality of Stip - R. Macedonia)*. International Journal of Management and Applied Science (IJMAS), 2 (8). pp. 44-47. ISSN 2394-7926, <http://eprints.ugd.edu.mk/16680/>

Gruevski, Ilija and Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena and Fotov, Risto (2016) *Evaluation of underwriter's municipal bond purchase proposal (predetermination of the proceedings in the case of eventual negotiated sale of municipal bonds in the city of Shtip)*. International Journal of Management and Applied Science, 2 (12). pp. 11-17. ISSN 2394-7926, <http://eprints.ugd.edu.mk/17426/>

Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena and Gruevski, Ilija and Fotov, Risto and Binovski, Risto (2017) *Municipal Bonds in Developing Countries. Case Study: Municipality of Stip, Republic of Macedonia*. Management Dynamics in the Knowledge Economy, 5 (2). pp. 155-174. ISSN 2392-8042, <http://eprints.ugd.edu.mk/18251/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2018) *Tax Burden on Investment at Shareholder Level: Calculating the Effects from Double Taxation in Macedonia*. Journal of Economics, 3 (2). pp. 58-71. ISSN 1857-9973, <http://eprints.ugd.edu.mk/20863/>

Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija (2018) *The Influence of Tax Culture in Improving the Tax Compliance*. Journal of Economics, 3 (2). pp. 80-88. ISSN 1857-9973, <http://eprints.ugd.edu.mk/20864/>

Gruevski, Ilija and Fotov, Risto and Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena (2018) *Prospects and Constraints of the SMEs Sector from the East-Planning Region in the Republic of Macedonia: A SWOT Analysis Survey of the Entrepreneurial Environment*. 5-th International Conference on New Ideas in Management, Economics and Accounting. ISSN 978-609-8239-00-3, <http://eprints.ugd.edu.mk/21065/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2018) *Other Tax Model that Alleviate the Burden on Equity Financed Investments: Analysis of the Full Integration Tax System, the Dividend Exemption Tax System and the Flat Tax Rate System*. International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 42 (4). pp. 203-219. ISSN 2307-4531, <http://eprints.ugd.edu.mk/21009/>

Меѓународни научни публикации: научни трудови презентирани на меѓународни научни собири

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2016) *Tax Treatments of Private Pension Plans*. In: Управување со развојот на економските регионални системи: Евроазиска перспектива, 30-31 Мај 2016, Stip, Macedonia, <http://eprints.ugd.edu.mk/17513/>

Gruevski, Ilija and Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena and Fotov, Risto (2016) *Evaluation of underwriter's municipal bond purchase proposal (predetermination of the proceedings in the case of eventual negotiated sale of municipal bonds in the city of Shtip)*. In: The IRES 49th International Conference, Rome, Italy, <http://eprints.ugd.edu.mk/16895/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2014) *Fiscal policy and economic development*. In: Knowledge - International Journal Scientific and applicative papers, 27-29 Nov 2014, Bansko, Bulgaria. (<http://eprints.ugd.edu.mk/11560/>)

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2014) *Реформата на пензискиот систем во глобални рамки (општи трендови и правци)*. In: International scientific conference "Social change in the global world", 11-13 Sep 2014, Stip, Macedonia. (<http://eprints.ugd.edu.mk/11561/>)

Трудови во стручни (научно-популарни) списанија

Gaber, Stevan and Gaber, Vasilka and Gruevski, Ilija (2014) *Релевантноста на фискалните стимулации*. Yearbook, Faculty of Economics, Goce Delcev University - Stip, 6. pp. 133-141. ISSN 1857- 7628, <http://eprints.ugd.edu.mk/11559/>

Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija and Gaber, Vasilka (2014) *Теории за буџетска рамнотежа*. Yearbook, Faculty of Economics, Goce Delcev University - Stip, 6. pp. 77-87. ISSN 1857- 7628, <http://eprints.ugd.edu.mk/11558/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2015) *Природата и ефектите на даночната инциденца (со посебна анализа на некои одбрани земји)*. Годишен зборник, Економски факултет, 9. pp. 27-48. ISSN 1857-7628, <http://eprints.ugd.edu.mk/14553/>

Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija (2015) *Финансиската криза во Бразил и Аргентина*. Годишен зборник, Економски факултет, 9. pp. 87-99. ISSN 1857-7628, <http://eprints.ugd.edu.mk/14554/>

Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija (2016) *Економски теории на јавен избор*. Годишен зборник, 10. pp. 49-61. ISSN 1857-7296 <http://eprints.ugd.edu.mk/16806/>

Tashevska, Ljupka and Gruevski, Ilija (2017) *Примена на одредени техники за управување со залихи на хипотетичен пример*. Годишен зборник на Економски факултет, 13. pp. 181-201. ISSN 1857-7628, <http://eprints.ugd.edu.mk/19600/>

Petreska, Nadica and Gruevski, Ilija (2018) *Пазарниот ризик и принос како основни теоретски фундаменти на моделот CAPM*. Годишен зборник на Економски факултет, 14 (1). pp. 125-141. ISSN 1857-7628, <http://eprints.ugd.edu.mk/20862/>

Докторска дисертација

1. Gruevski, Ilija (2012) *Економските ефекти од даночните стимулации*. Економски факултет, УКИМ, Скопје.

Научен проект

Fotov, Risto and Miceski, Trajko and Gogova Samonikov, Marija and Gruevski, Ilija and Veselinova, Elena and Binovski, Risto (2015) *Општинските обврзници како алтернативен извор за финансирање и ефикасно менаџирање со прибраните средства за локален економски развој со посебен осврт на Општина Штип*. Проект финансиран од Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, <http://eprints.ugd.edu.mk/12829/>

Fotov, Risto and Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena and Gruevski, Ilija and Binovski, Risto (2017) *Форми на финансирање на растот на малите и средните претпријатија со фокус на Источен плански регион во Република Македонија*. Проект финансиран од Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, <http://eprints.ugd.edu.mk/18377/>

Кратка евалуација на сите трудови:

Евалуација на труд бр. 1: Даночните системи и политиките на даночни стимулации во некои одбрани земји. Текстот на скриптата е замислен како еден вид компаративна анализа на даночните системи и мерките на даночни стимулации, наменета за аналитичка споредба на структурата и карактерот на даночните системи, како и за примената и користењето на инструментите на даночните стимулации во некои од земјите во светот. Детално внимание најпрвин е посветено на даночните системи и даночните мерки на претставниците на групата на економски најразвиените земји во светот (Организација за економска соработка и развој – ОЕЦД изворно). Понатаму, текстот се однесува на даночните системи и политиката на даночни стимулации на некои земји од Југоисточна Европа, а на крајот е даден опис на системот на директните даноци на РМ, како и на мерките на даночни и други видови стимулации според важечките правни прописи од 2011 година. Тука е потребно е да се напомене дека релевантноста на презентираниите податоци не е смалена, со оглед на фактот што структурата и карактерот на определен даночен систем не зависи од брзите и мали легислативни промени, туку пред сè, од порадикалните структурни реформи. Сето ова овозможува конкретнава скрипта да послужи како дополнителен материјал за студентите кои ги изучуваат предметите Јавни финансии и Локални финансии во рамки на наставните програми од прв циклус студии на Економскиот факултет при Универзитетот

„Гоце Делчев” во Штип, но исто така таа нуди поволни можности за експлоатација на обработениот материјал и во рамки на новите, но сè уште неакредитирани програми од втор циклус студии и тоа конкретно по предметот Меѓународни даночни системи.

Евалуација на труд бр. 2: Практикум за употреба и примена на методологија за оценка на ефектите од даночните стимулации на примерот на Република Македонија. Прикажаниот практикум со наслов „Практикум за употреба и примена на методологија за оценка на ефектите од даночните стимулации на примерот на Република Македонија” претставува практично и воедно комплементарно дополнување на серијата на теоретски изданија којашто ја реализираше авторот доц. д-р Илија Груевски, во чии рамки впрочем се вбројуваа скриптите со наслов „Даночните стимулации како инструмент на фискалната политика” и „Даночните системи и политиките на даночни стимулации во некои одбрани земји”. Практичната работа на авторот, всушност, се состои од оценување и евалуација на ефективниот даночен товар кој го генерира системот на директни даноци, како и политиката на даночни стимулации на Република Македонија во периодот од 1995 – 2010 година. Целта на овој практикум е да се изврши практична примена на методологијата на маргиналните ефективни даночни стапки како средство за согледување на ефектите од даночните реформи врз економската ефикасност и можностите за инвестирање. Исто така, целта на практичниот пример е да се направи интерпретација и увид во значењето што го имаат показателите на маргиналните стапки, се разбира, гледано од аспект на економската анализа. Во таа насока е употребен и имплементиран методот на авторите Кинг и Фулerton како еден од најфундаменталните и најексплицитни методи на маргиналната анализа на даночниот товар на инвестициите во домашната економија.

Евалуација на труд бр. 3: Општинските обврзници како алтернативен извор за финансирање и ефикасно менаџирање со прибраните средства за локален економски развој со посебен осврт на Општина Штип. Оваа монографија е сублимат од низата оригинални научни истражувања кои произлегоа во рамките на проектот „Општинските обврзници како алтернативен извор за финансирање и ефикасно менаџирање со прибраните средства за локален економски развој со посебен осврт на Општина Штип”. Монографијата опфаќа анализа на подготвеноста на земјите во развој за издавање општински обврзници, преку согледување на состојбите во регионот, вклучувајќи анализа на емисијата на општински обврзници во Сплит, Република Хрватска, што ќе се искористи како бенчмарк за анализа и подготовка на емисија на општински обврзници во РМ. Во рамките на монографијата, подготвена е и SWOT анализа за издавање општински обврзници во РМ преку која се согледуваат клучните фактори од опкружувањето кои би влијаеле врз потенцијалната емисија на локални обврзници, со посебен фокус на Општина Штип. Таа вклучува и евалуација на предлози за купување општински обврзници, со претходно утврдување на постапка на евентуална спогодбена продажба на општински обврзници во градот Штип. Како логичен чекор за заокружување на оваа монографија во водич за емисија и тргување со локални обврзници, подготвен е проспект за издавање и тргување кој детално ги објаснува сите составни компоненти на еден таков проспект. Во монографијата е анализиран и пример за ефикасна употреба на средствата од продажбата на потенцијалната обврзница на Општина Штип преку инвестирање во центар за рехабилитација кој ќе го експлоатира термалниот извор Кежовица. Целта на истражувањето е да се оцени потенцијалот за поврат на инвестицијата, односно ефикасноста и рентабилноста на проектот, кој не само што ја верификува оправданоста за користењето на локалните обврзници како релативно евтин долгорочен извор на финансиски средства, туку значително придонесува за зголемување на вредноста на локалниот аутпут како компонента на националниот економски раст и уште повеќе, земајќи ги предвид сè поактуелните барања за општествено одговорно однесување, демонстрира вредност за широк ранг стејкхолдери на долг рок. Токму затоа, не само препораките од оваа монографија, туку и сумарните сознанија од целиот проект ја стимулираат и ја поддржуваат емисијата на ваквите финансиски инструменти кои ќе ја одиграат својата примарна улога - преку соодветен финансиски леверидж да бидат значаен фактор за економскиот развој. Инаку, оваа монографија е наменета за поширок круг корисници. Првенствено, таа треба да служи како водич за емисија на локални обврзници, користен од страна на локалните власти, понатаму, како информатор и мотиватор за

потенцијалните инвеститори во ваков вид финансиски инструменти, како и за студентите кои ја изучуваат оваа проблематика и за сите други заинтересирани читатели, со цел да им се доближат на теоретските и практичните сознанија од оваа област.

Евалуација на труд бр. 4: Municipal Bonds as an Alternative Way of Financing / Општинските обврзници како алтернативен начин на финансирање. Општините од земјите во развој неретко се соочуваат со потреби за дополнителни финансиски средства неопходни за реализација на разни активности и проекти. Ваквите активности не само што ќе овозможат ефикасна децентрализација на развојот на главниот град, туку ќе поттикнат и самостоен процес на економско заживување на општините. Како што е познато, масовната концентрацијата на економските единици во поголемите метрополи предизвикува нееднаква дистрибуција на индустриските гранки, неповолна демографска миграција и неправедна распределба на доходот. За да се редуцираат ваквите неповолни тенденции, потребно е да се забрза локалниот економски развој. Општинските обврзници треба да послужат како алтернативен и поевтин начин на финансирање на општините, што е во корист на локалниот и регионалниот развој. За да се одбегне кредитниот ризик во емисијата на општинските обврзници, потребно е ефективно користење на собраните фондови, а тоа се постигнува со нивна правилна алокација и ефикасен менаџмент. Овој процес може да даде значителна поддршка на развојот на општината, особено доколку се имплементира со ниски трошоци. Заживувањето и одвивањето на децентрализацијата е неизбежен и неопходен процес. Токму затоа, оваа книга има за цел да ги опфати и разгледа сите можности кои произлегуваат од емисијата на локалните (општински) обврзници во РМ.

Евалуација на труд бр. 5: The American real estate bubble - Trigger for the biggest financial crisis in the last century / Американскиот меур на недвижности – причинител на најголемата финансиска криза во последниот век. Во последните години светот беше соочен со најлошата економска криза од 1929-1933 што водеше до значаен пад во глобалната економија, бурни шокови во финансискиот и реален сектор, сериозен потрес во довербата во финансиските институции и стабилноста на глобалниот финансиски систем. Овој труд се фокусира на кризата којашто започна во летото 2007 година во САД, кога зголемената деликвентност на секундарниот пазар за хипотеки креираше турбуленции на секундарниот пазар на хартии од вредност покриени со резиденцијални кредити. Турбуленцијата потоа се пренесе на други пазари на хартии од вредност, пазарот на пари, финансиските институции, со ефекти кои се пренесоа во сите пазарни сегменти, па и во реалниот сектор. Трудот настојува да го детектира потеклото на оваа криза и да ги анализира потенцијалните владини грешки што довеле до светска економска криза.

Евалуација на труд бр. 6: The Role of Fiscal Rules in Ensuring Fiscal Discipline / Улогата на фискалните правила во обезбедување на фискална дисциплина. Потребата да се посвети сериозно внимание на прашањето на фискална дисциплина во многу земји покренало прашање за имплементација на адекватни алатки со цел да се контролира неодговорната фискална политика преку нагласување на важноста на фискалните правила и фискалните совети. Целта на овој труд е да се анализираат предностите и недостатоците на овие фискални правила, како и што треба да преземат државите за подобрување на прудентноста во фискалната политика, кредибилноста на државните институции и намалување на нивото на задолженост. Овој труд ги нагласува проблемите со кои се соочуваат многу земји кои применуваат некој вид на фискално правило особено во лоши економски услови.

Евалуација на труд бр. 7: Corporate Taxation and Investment: The Case of the Split Rate Corporate Tax System in Macedonia / Корпоративното оданочување и инвестиции: случајот на раздвоена (двојна) стапка на данок на добивка во Македонија. Поголемиот дел од експертите се согласуваат дека даноците се дисторивни по природа. Претходнава констатација важи за сите групи на даноци, но за корпоративните даноци (или данокот на добивка) овој факт е особено очигледен. Постојењето на данокот на добивка може да го наруши економското однесување на компанијата на многу различни начини, а една од најпознатите дисторзии е нарушувањето на одлуката за изворот на финансирањето. Во овој труд ги истражуваме ефектите од корпоративното оданочување на инвестициите преку

методолошката рамка на ефективна маргинална даночна стапка. Целта е да се анализира инвестиционата одлука во случајот на изолирана имплементација на корпоративните даноци што значи дека ефектите од т.н. двојно оданочување, наметнато од персоналните даноци не се земени предвид. Се надеваме дека ќе докажеме дека овие услови генерираат неизедначена дистрибуција на даночниот товар кај проектите покриени со различни извори на финансирање. Интенцијата е да се тестираат и истражат особините на алтернативните модели на данок на добивка кои во литературата се познати по својата неутралност од аспект на одлуката за изворот на финансирањето. На крајот, утврдените сознанија ги компарираме со моделот или системот на раздвоена (двојна) стапка на данок на добивка или изворно, “Split Rate Corporate Tax System – SRCT”, кој беше имплементиран во РМ во насока на создавање на одредени стимулации за реинвестирање на нараспределената (задржана) добивка.

Евалуација на труд бр. 8: The Comprehensive Business Income Tax System: A Proposal for Ultimate Neutrality between Debt and New Equity Issues? / Сеопфатен систем за данок на добивка: предлог за ултимативна неутралност помеѓу долгот и новите емисии на капитал. Корпоративните даноци можат да влијаат на однесувањето на компанијата на повеќе начини и еден од нив е дисторзија на изворите за финансирање. Како што е познато, компаниите вообичаено се соочуваат со 2 различни финансиски алтернативи за покривање на нивните инвестициони можности: долг и капитал (задржана добивка или емисија на капитал). Имено, принципите на оданочувањето на добивката налагаат каматните расходи да бидат признаети како одбитна ставка на даночната основа, редуцирајќи ја на таков начин ефективната цена на капиталот во форма на долг во однос на алтернативната цена на сопствениот капитал. Слично, и капиталот во форма на акумулирана (задржана) добивка има пониска цена во однос на цената на капиталот од емисија на акции со оглед дека капиталните добивки се оданочуваат само еднаш, во моментот на нивната реализација или, пак, се предмет на даночно ослободување доколку се реинвестираат. Сето ова предизвикува одредени даночни преференции или кон долгот или кон задржаната добивка, а на штета на акционерскиот капитал како особено значаен извор на финансирање, што во крајна мера може да го попречи развојот на пазарите на капитал. Теоријата сугерира дека постојат одредени модели на данок на добивка кои имаат капацитет да го неутрализираат преголемото даночно оптоварување на екстерните извори на капиталот и на тој начин ефективно да ги елиминираат дисторзиите поврзани со изворот на финансирањето. Од разните модалитети кои ги нуди литературата, ние избравме да го испитаме сеопфатниот систем на данок на добивка или изворно “Comprehensive Business Income Tax System – CBIT” предлог на Министерството на финансии на САД и да го споредиме со базичниот „класичен“ пристап во корпоративното оданочување. Преку истражување на неговите особености од аспект на алокативните критериуми и принципот на неутралноста, за што е користена методологијата на маргинални ефективни стапки, навистина се покажа дека поседува одредени квалитети, односно, истиот е индиферентен кон видот на изворот на финансирање.

Евалуација на труд бр. 9: ACE Tax vs ASE Tax: The Croatian and Nordic Experience for Higher Neutrality / АЦЕ против АСЕ данок: Хрватското и Нордиското искуство за повисока неутралност. Можеме слободно да изјавиме дека даноците имаат две страни. Првата и добра страна е нивната улога во модерните јавни финансии на одржување на финансиското здравје на една модерна држава. Втората непријатна природа, којашто го окупира интересот во овој труд е нарушувањето на економската ефикасност и релативно високиот потенцијал на даноците да ги нарушат активностите на економските учесници и можеби да креираат прекумерен товар во економијата. Даночните дисторзии се вообичаени за сите различни групи на даноци, но за корпоративните даноци се особено евидентни. На пример, еден од најтипичните е дисторзијата на корпоративните финансии, кога се прави избор за финансиската алтернатива на инвестициониот проект. Индуцирана од традиционалниот „класичен“ третман на корпоративниот профит предизвикува даночни преференции кон долгот кој во овој случај претставува даночно привилегиран извор на финансирање, во однос на сопствениот капитал, кој најчесто е предмет на целосно оданочување. Овој приод кон оданочувањето на добивката провоцира невообичаено

однесување на компанијата, во поголема мера да се задолжува наместо да користи сопствени извори на финансирање, зголемувајќи ги на тој начин шансите за инсолвентност и банкрот. Со цел да се елиминираат дисторзиите на релација долг-сопствен капитал, водечките економски организации во последно време предложија некои нови форми на оданочување на корпоративната добивка. Таква една форма предложена од страна на ОЕЦД е данокот на добивка со ослободување за сопствен капитал или изворно, “Allowance for Equity Tax System”, кој во праксата се јавува во две основни форми: данок на добивка со ослободување за сопствен капитал на ниво на компанија т.е. “Allowance for Corporate Equity Tax System – ACE”, кој е познат како модел од хрватското искуство и данок на добивка со ослободување за сопствен капитал на ниво на акционер или “Allowance for Shareholder Equity Tax System – ACE”, форма на „нордски“ модел на данок на добивка. Анализата покажува дека овие два модели можат да послужат како алтернатива на класичниот систем на данок на добивка, доколку приоритетни цели во даночната политика се јавуваат неутралноста и економската ефикасност.

Евалуација на труд бр. 10: SWOT Analysis of the Emission of Municipal Bonds in the Republic of Macedonia (Comparative with the Republic of Croatia) / SWOT анализа на емисија на општински обврзници во Република Македонија (компарација со Република Хрватска). Општините од земјите во развој неретко се соочуваат со потреби за дополнителни финансиски средства неопходни за реализација на разни активности и проекти. Ваквите активности не само што ќе овозможат ефикасна децентрализација на развојот на главниот град, туку ќе поттикнат и самостоен процес на економско заживување на општините. Како што е познато, масовната концентрацијата на економските единици во поголемите метрополи предизвикува нееднаква дистрибуција на индустриските гранки, неповолна демографска миграција и неправедна распределба на доходот. За таа цел, овој труд ги истражува можностите и слабостите на една потенцијална емисија на општински обврзници во РМ и истите ги споредува со праксата од Република Хрватска. Притоа, основна цел е да се прифатат општинските обврзници како алтернативен начин на самостојно, автономно финансирање на потребите на локалната власт и општините во земјите од транзиција.

Евалуација на труд бр. 11: The Coordination of Fiscal and Monetary Policy in Context of Economic Stability - The Case of Macedonia / Координација на фискалната и монетарната политика во контекст на економската стабилност – случајот на Македонија. Целта на овој труд е да се потенцира релевантноста од ефикасна координација на фискалната и монетарната политика со цел да се постигне економска стабилност и просперитет. Се анализираат неколку критични економски ситуации како ниско ниво на индустриско производство, ескалација на хиперинфлаторна тензија, висока невработеност, непосакувано ниво на платен биланс и ниски девизни резерви за време на 90-тите години во Македонија.

Евалуација на труд бр. 12: The Comprehension of the Financial Crises / Разбирањето на финансиските кризи. Финансиските кризи станаа едни од најлошите кошмари за многу политичари и економисти кои воде до тоа многу истражувачи да ги анализираат нивните импликации. Во овој труд пристапот на авторите е да ги објасни видовите на финансиски кризи, нивните карактеристики и реперкусиите од нив. Доколку политичарите имаат повеќе информации за кризите, тогаш тие можат да бидат повнимателни во планирањето, дизајнирањето и имплементирањето на некои круцијални мерки во економската политика.

Евалуација на труд бр. 13: Classical Corporation Tax System: The Classical Model of Pure “Double” Taxation of Company’s Income / Класичен систем на корпоративен данок: класичен модел на двојно оданочување на доходот на компанијата. Претходно успеавме да ги објасниме дисторзивните ефекти кои произлегуваат од изолираната имплементација на данокот на добивка, состојба на даночниот систем која претпоставува тотална апстракција на персоналните даноци. Во анализата на претставениот труд ги воведуваме и разните облици на персонален данок на доход, со намера да се испитаат ефектите врз одлуката за инвестирање, но овојпат, од гледна точка на акционерот т.е. стејкхолдерот. Со други зборови кажано, целта на трудот е да се анализираат интегралните ефекти од паралелната примена на данокот на добивка, но и на персоналниот данок на

доход. Резултатот од ваквата широко распространета даночна пракса, која во стручната литература е позната под терминот класичен систем на данок на добивка или “Classical Corporation Tax System – CCT” е токму феноменот на т.н. двојно оданочување. Со цел да се истражат одликите и својствата на овој модел, повторно е утилизирана основната методологија на маргиналните ефективни даночни стапки, чијашто аналитичка рамка е дополнително проширена и модифицирана во насока да ги опфати претпоставките кои го дефинираат класичниот корпоративен систем. Навистина, анализата на теоретските постулати на традиционалниот пристап во оданочувањето на корпоративниот профит открива сериозни ограничувања и дисторзии вградени во набљудуваниот модел, кои претежно се однесуваат на алокациските критериуми и видот на корпоративните финансии.

Евалуација на труд бр.14: Readiness of Municipalities in the Developing Countries for Issue of Municipal Bonds through the Analysis of their Budget Accounts (Overview of the Municipality of Stip - R.Macedonia) / Подготвеноста на општините од земјите во развој за емисија на општински обврзници преку анализа на нивните буџетски сметки (преглед на Општина Штип – Р Македонија). Во земјите во развој алтернативните начини на финансирање се релативно малку присутни. Овој труд дава придонес кон разбирањето на подготвеноста на овие општини да издадат општински обврзници како алтернативен начин на финансирање. Целта е да се покаже дека доколку расположивите фондови се успешно менаџирани и насочени кон приходно-генерирачки проекти, ригидноста не мора да биде присутна. Имено, без разлика што општините во РМ се мали, постојат безбројни алтернативи за имплементација на разни проекти. Но и покрај тоа што во овие земји постои концентрација и централизација на економските активности во метрополата т.е. главниот град, ниту градот Скопје досега не покажа интерес за емисија на општински обврзници. Во рамките на овој труд се користени повеќе истражувачки методи како што се методот на анализа на податоци (data analysis), методот на синтеза, разни статистички калкулации и слични други методи, со цел да се обезбеди квантитативна и квалитативна поткрепа на застапените тези во овој труд.

Евалуација на труд бр. 15 и бр. 22: Evaluation of Underwriter’s Municipal Bond Purchase Proposal (Predetermination of the Proceedings in the Case of Eventual Negotiated Sale of Municipal Bonds in the City of Shtip) / Оценка на предлог од потпишувач за откуп на општински обврзници (утврдување на редоследот на активности во случај на спогодбена продажба на општински обврзници во градот Штип). Постои еден степен на лажна перцепција за супериорноста на конкурентскиот начин на продажба на обврзници, кога праксата од развиените земји покажува дека голем дел од емисиите на општински обврзници се реализираат во форма на спогодбена (договорна) продажба. Овој труд ја опишува процедурата за преговарање за евентуална емисија на општински обврзници во градот Штип, Република Македонија. Целта е однапред да се детерминира најефикасниот метод за евалуација на предлог од единствен потпишувач за целосен откуп на општинските обврзници, ако се има предвид неискуството и недостатокот од експертиза на градските внатрешни служби. Литературата располага со разни методи за компарација на релативните трошоци на предлозите за откуп на обврзници. И додека методите на нето-каматниот трошок (Net Interest Cost method) и нето-сегашната вредност (Net Present Value method) се сметаат за несоодветни, изгледа дека најголема поткрепа за оваа цел нуди методот на вистински (вкупен) каматен трошок (True Interest Cost method). Инаку, споменатата процедура во себе инкорпорира калкулација на вкупниот каматен трошок (изразен како вкупна каматна стапка на задолжувањето со општинската обврзница), како и пресметување на дурацијата на предлогот на потпишувачот, а потоа нивно споредување со примерок од слични емисии на општински обврзници. Во нашиот конкретен случај, со оглед дека во РМ не постојат претходни примери на емисија на вакви инструменти, како споредбен репер се зема единствениот индекс на котираните обврзници на Македонската берза наречен ОМБ, чиешто портфолио се состои во целост од долгорочни државни обврзници.

Евалуација на труд бр. 16: Municipal Bonds in Developing Countries. Case Study: Municipality of Stip, Republic of Macedonia / Општинските обврзници во земјите во развој. Студија на случај: Општина Штип, Република Македонија. Земјите во развој,

особено оние од Балканот, едвај ги користат општинските обврзници како алтернативен начин на финансирање на нивните активности. Овој труд претставува дел од проектот „Општинските обврзници како алтернативен извор за финансирање и ефикасно менаџирање со прибраните средства за локален економски развој со посебен осврт на Општина Штип, Република Македонија”. Истиот има големо значење, како од академска, така и од практична гледна точка. Ја комбинира стручната академска анализа со општинскиот потенцијал со цел да овозможи успешна емисија на општински обврзници што би го поддржале локалниот економски раст. Целта на овој труд е да ја испита волјата и способноста на Општина Штип за издавање на општински обврзници. Притоа, главната теза која ја застапува трудов е дека општината е способна да издаде обврзници како алтернативен начин на финансирање на нејзините инвестициски проекти. Во истражувањето најпрвин е вклучена класичната SWOT анализа, а продолжува со статистичка анализа на корелациските и регресионите врски помеѓу општинските буџетски сметки на годишна основа. Методолошката рамка користена во трудот се базира врз квантитативните истражувачки методи, како што се методот на корелација и методот на регресија. Резултатите од нивната примена ја поткрепуваат главната хипотеза – дека користењето на обврзниците како алтернативен начин на финансирање на општинските активности е оправдано, особено доколку мобилизираните фондови се насочени кон специфични приходно-генерирачки проекти. Овие сознанија ќе послужат како основа за изработка на проспект за емисија на општински обврзници, што би претставувало крајна цел на процесот на комбинирање на стручното академско знаење и практичниот потенцијал на Општина Штип. Доколку резимираме, оваа емисија на општински обврзници во градот Штип би претставувала прва емисија од ваков тип во Република Македонија, доколку истата се реализира. Се разбира, овој факт може да се искористи како предност на пазарот на капитал, во смисла на воведување на нова финансиска иновација. Трудот сугерира дека користењето на општинските обврзници воопшто не претставува ризишна активност, особено доколку средствата се инвестираат во профитабилни проекти. Овие инструменти можат да бидат значително поефтини извори на финансирање на општинските проекти, во однос на домашното и странско класично задолжување. Во таа смисла, потребно е охрабрување на општините за искористување на овој финансиски инструмент за да го иницираат и поддржат локалниот економски раст.

Евалуација на труд бр. 17: Tax Burden on Investment at Shareholder Level: Calculating the Effects from Double Taxation in Macedonia / Даночен товар на инвестиции на ниво на акционер: Пресметување на ефектите од двојното оданочување во Македонија. Битката против должничката криза и прекумерниот јавен долг конечно финишира со зголемување на законските даночни стапки, како во земјите од Европа, така и во останатите земји ширум светот. На изненадување, Република Македонија успеа да ја одржи својата даночна политика релативно непроменета во изминатиов период, и покрај постоечките негативни трендови – но само привидно. Последните најави за зголемување на даночните стапки од страна на актуелната влада непријатно одекнаа низ деловната (бизнис) заедница, декларирајќи го на тој начин крајот на ерата на ниските даноци. Целта на овој труд е да се измери нивото на даночното оптоварување во Македонија пресметано на ниво на стејкхолдер (акционер) во периодот од 2006 до 2017 година, којшто е познат како „златниот период” на ниските даночни стапки. Релевантните методи искористени за целта на ова истражување се: методот на трошок (цена) на капиталот (the cost of capital), методот на ефективни маргинални стапки (the effective marginal tax rate – EMTR) и методот на ефективни просечни даночни стапки (the effective average tax rate – EATR). Овие мерки кореспондираат со фундаменталната методологија која произлегува од научниот пристап на авторите Деверу и Грифит (Devereux & Griffith), препорачана од страна на Европската комисија. Анализата на резултатите од нашето истражување се комплементарни со нашите претходни сознанија за ефективните даночни стапки пресметани на ниво на компанија. Се надеваме дека овие резултати повторно ќе ја афирмираат и прошират сликата за Република Македонија како една од даночно најповолните земји за инвестирање во Европа... сè до неодамна.

Евалуација на труд бр. 18: The Influence of Tax Culture in Improving the Tax Compliance / Влијанието на даночната култура врз унапредувањето на даночната

дисциплина. По цела декада на низок раст во повеќе земји предизвикан од глобалната економска криза, владите се преорентираа кон експанзивна фискална политика изразена преку намалување на даночните стапки и зголемување на јавната потрошувачка. Но, на оваа сериозна експанзија проследена со широка и диверзифицирана палета од разни фискални мерки во јавното трошење, конечно и дојде крајот. Имено, поголемиот дел од земјите во развој го достигнаа критичното ниво на задолженост изрзено преку стапката на јавниот долг во однос на БДП, што секако имаше свое влијание врз конципирањето на фискалната политика. Фокусот на новиот поглед сега е ставен врз приходната страна, или поточно врз даночните приходи. Овие приходи се неопходни за владите, бидејќи удираат врз сиромаштијата, се инвестираат во развојни проекти, обезбедуваат квалитетни јавни услуги и најважно од сè ја градат инфраструктурата за долгорочен раст и развој. Исто така, повеќето земји во развој се соочуваат со сериозни проблеми, како што се тесната даночна основа, висок удел на сива економија, слаби владини институции, недоверлива и корумпирана јавна администрација, ниско ниво на БДП по глава на жител, ниско ниво на домашно штедење и како што следува на крајот, високи стапки на даночна евазија, претежно во рамки на елитата. Всушност, сите овие фактори беа причина за зголемување на екстерните извори на финансирање на јавната потрошувачка кај повеќе земји во изминатиот период. Но сега имаме најави од разни земји за промена на даночниот режим и преориентација кон домашните извори на финансирање. Овој вид на дејствување од страна на лево-ориентираните влади поттикнува незадоволство, особено кај малите земји во развој, кои досега беа привикнати на „рамните“ т.е. „пропорционални“ даночни стапки. Оваа промена во даночната политика го отвора интригантното прашање за даночната дисциплина, коешто е во неизбежна корелација со концептот на даночната култура. Со оглед дека претставува релативно нов концепт, негова главна цел е да го разобличи однесувањето на економските субјекти од аспект на исполнувањето на обврските кон државата.

Евалуација на труд бр. 19: Prospects and Constraints of the SMEs Sector from the East-Planning Region in the Republic of Macedonia: A SWOT Analysis Survey of the Entrepreneurial Environment / Предности и ограничувања на секторот на мали и средни претпријатија од Источно-планскиот регион на Република Македонија: Прегледна SWOT анализа на претприемачкото окружување. Овој труд открива некои од најголемите предности и ограничувања на секторот на мали и средни претпријатија од Источно-планскиот регион на Република Македонија. Економскиот профил на регионот претставен тука, само го реafirмира неговото големо значење за целокупната кондиција на регионалната економија, со оглед дека над 99% од сите активни претпријатија во тој регион влегуваат во категоријата на мали и средни претпријатија. Анализата на предностите и ограничувањата е дизајнирана како компаративна студија на силните и слабите страни, можностите и заканиите, изработена врз основа на интервјуа и преглед на документи. Таа би требало да обезеди понатамошни индикации и почетна, стартна точка за следните серии на дополнителни истражувања во рамките на проектот „Форми на финансирање на растот на малите и средните претпријатија со фокус на Источен плански регион на Република Македонија“. Поконкретно, намерата на тековниот проект, кој впрочем е финансиран од страна на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип е да ги идентификува најдоминантните извори на финансирање на малите и средните претпријатија, да детектира дали го лимитираат нивниот раст, и на крај да промовира некои некои алтернативни и модерни форми на финансии. Исто така, од проектот би требало да произлезе и предлог за можна рамка на претприемачка политика наменета за креаторите на политиката, како и за останатите заинтересирани странки во овој сектор. Во текот на евалуацијата на стандардните елементи на стратешката рамка ќе се препорача и сет на интерактивни мерки во насока на унапредување на претприемачкото окружување. Без разлика, прегледот открива дека навистина финансиските проблеми се реални и присутни кај малите и средните претпријатија и дека традиционалните извори, како што се банкарските кредити, не ги задоволуваат растечките потреби за средства на овие фирми, ни во квантитативна, ниту пак, во квалитативна смисла на зборот. Последново ни дава дополнително оправдување за понатамошните истражувачки напори коишто планираме да ги заокружине во рамки на постоечкиот проект.

Евалуација на труд бр. 20: Other Tax Model that Alleviate the Burden on Equity Financed Investments: Analysis of the Full Integration Tax System, the Dividend Exemption Tax System and the Flat Tax Rate System / Други даночни модели кои го олеснуваат товарот на инвестициите со капитал: Анализа на даночниот систем на целосна интеграција, системот на даночно ослободување на дивидендата и даночниот систем на рамни даночни стапки.

Во нашите претходни трудови успеавме да ги објасниме дисторзивните ефекти кои произлегуваат од изолираната имплементација на данокот на добивка, состојба на даночниот систем која претпоставува тотална апстракција на персоналните даноци. Во анализата на претставениот труд ги воведуваме и разните облици на персонален данок на доход, со намера да се испитаат ефектите врз одлуката за инвестирање, но овојпат, од гледна точка на акционерот т.е. стејкхолдерот. Со други зборови кажано, целта на серијалот на трудови е да се анализираат интегралните ефекти од паралелната примена на данокот на добивка, но и на персоналниот данок на доход, феномен којшто во стручната литература е познат како двојно оданочување (double taxation). За таа цел нашата базична методологија на ефективни маргинални даночни стапки е повторно модифицирана и проширена за да ги изрази новонастанатите услови. Теоријата реферира за повеќе варијанти на интегрирани даночни системи кои поседуваат капацитет за олеснување на прекумерниот даночен товар, кој ексклузивно ги таргетира инвестициите покриени со екстерен капитал. Досега, во нашите претходни два труда ги проучивме предложените даночни модели на Трезорот на САД и ОЕЦД кои ги вклучуваа сеопфатниот систем на данок на добивка “Comprehensive Business Income Tax System – СБИТ”, данокот на добивка со ослободување за сопствен капитал на ниво на компанија т.е. “Allowance for Corporate Equity Tax System – ACE” и данокот на добивка со ослободување за сопствен капитал на ниво на акционер или “Allowance for Shareholder Equity Tax System – ACE”. Во овој труд специјално го фокусираме нашето внимание врз системот на целосна интеграција (Full Integration Tax system - FIT), системот на даночно ослободување на дивидендата (Dividend Exemption Tax system - DET) и системот на рамни даночни стапки (Flat Tax Rate system - FTR).

Евалуација на труд бр. 21: Tax Treatments of Private Pension Plans / Даночните третмани на приватните пензиски планови. Многу земји во светот екстензивно ги користат даночните стимулаци како начин за забрзување на растот на приватните штедни планови. Имено, државите имаат сосема дискреционо право да наметнуваат даноци на сите три трансакции поврзани со приватните пензиски фондови (уплатата на придонесите, стекнувањето на инвестицискиот приход и исплатата на акумулираните средства), но во исто време можат да одберат каква било комбинација на оданочување на одделните трансакции. Во трудов е направена евалуација на стимулативните ефекти на постојните и можните режими на оданочување на приватните пензиски сметки. Направената компаративна анализа укажува на трендот на фаворизација на т.н. даночно-привилигирани пензиски шеми, во рамки на кои интегралниот ефект од оданочувањето на одделните фази го подржува штедењето за сметка на потрошувачката и адекватно на тоа, растот на пензиските фондови.

Евалуација на труд бр. 23: Fiscal policy and economic development / Фискалната политика и економскиот развој. Современите трендови на фискалните реформи укажуваат на одредени промени во перцепцијата за улогата и значењето на фискалната политика. Финансиската криза, колапсот на финансиските пазари, длабоките рецесии, растечките стапки на невработеност, како и растот на социјалното незадоволство претставуваат знаци дека е дојдено време за круцијални промени во приоритетите на генералната економска политика водена од страна на државите. Во тој контекст, фискалната политика која е третирана како интегрален дел од економската политика подлегнала на модификации на нејзината улога и севкупни цели.

Евалуација на труд бр. 24: Реформата на пензискиот систем во глобални рамки (општи трендови и правци). Целта на трудот е да се презентираат, објаснат и анализираат мерките кои се предлагаат со глобалните реформи на пензискиот систем. Меѓу нив спаѓаат: замена на јавните “pay-as-you-go” со приватни пензиски системи, премин кон актуарно неутрални пензиски шеми, блокирање на каналите за предвремено пензионирање,

воведување на флексибилност во пензионирањето (пензионирање по избор, комбинација на работа и примање на пензија, прогресивно или фазно пензионирање), стимулирање на влезот во доброволните пензиски столбови, воведување на задолжително приватно пензиско осигурување, зголемување на законската старосна граница за пензионирање, редуцирање на бенефитите од јавните пензиски шеми, формирање на повисоки пензиски резерви во државниот буџет, зголемување на стапката на придонесот за пензиско осигурување и сл. Во насока на подобро запознавање со поимот на штедењето или поконкретно, пензиското штедење, направен е краток осврт врз теоријата на животниот циклус, како најдоминантна во тој поглед, додека за целите на анализата, користени се дескриптивниот и компаративниот метод.

Евалуација на труд бр. 25: Релевантноста на фискалните стимулации. Глобалната финансиска криза и должничката криза во ЕУ наметнаа некои подзаборавени гледишта за начините на кои земјите можат да се извлечат од таквите негативни движења во нивните економии. Најдоминантен пристап во сите беше поголемата инволвираност на фискалната политика во стимулирање на економијата, која се засноваше на координиран пристап на повеќе фискални авторитети за да биде посилен ефектот. Во контекст на таквите фискални аспирации на многу земји, во овој труд е направена анализа на фискалните стимулации и каналите преку кои се рефлектираат ефектите од промените во инструментите на фискалната политика, односно на јавните приходи и јавните расходи.

Евалуација на труд бр. 26: Теории за буџетска рамнотежа. Денешните современи трендови во економијата придонесоа да се посвети посериозно внимание на фискалната политика, како средство за пронаоѓање на излез од економските тешкотии во кои се пронашле многу земји, но пред сè како инструмент за воспоставување на макроекономска рамнотежа. Во овој труд е направен осврт на неколку теории за буџетска рамнотежа кои ги толкуваат предностите и слабостите од нивните поставки, а кои можат да бидат искористени при креирање на фискалните политики.

Евалуација на труд бр. 27: Природата и ефектите на даночната инциденца (со посебна анализа на некои одбрани земји). Во светот на економијата, економските промени не предизвикуваат само поединечни ефекти туку цела серија ефекти. Притоа, само првичниот примарен ефект е очигледен затоа што се манифестира симултано заедно со неговата причина. Задачата на економистите не е само да ги набљудуваат видливите првични ефекти, туку и да ги предвидат секундарните. Даночната инциденца претставува појава која се состои од одредени секундарни ефекти предизвикани од однесувањето, односно реакцијата на економските субјекти на плаќањето даноци. Затоа, целта на овој труд е да се опишат, идентификуваат и објаснат дистрибутивните ефекти на даночната инциденца, како и факторите од кои тие зависат. Проучувањето на овој феномен се иницира повторно како резултат на потребата за постигнување на поголема транспарентност на даночниот товар во рамки на современите даночни системи. Во таа насока, во продолжение е направен и увид на состојбата со даночната инциденца во некои одбрани земји од групата на ОЕЦД, преку анализа на коефициентот на даночното премостување на сегментите на пазарот на труд и на пазарот на капитал.

Евалуација на труд бр. 28: Финансиската криза во Бразил и Аргентина. Финансиската криза во Бразил и во Аргентина во 90-тите години претставува основниот фокус во овој труд, преку кој се сака да се доловат различните причини и фактори кои довеле до драстични промени и нерамнотежи во националните економии на овие две земји. Секако, од особен интерес е примената на соодветни мерки на властите во двете економии во соработка со ММФ за пронаоѓање на излез од таквата економска состојба која би била во насока на враќање кон состојбата на економски раст. Сето тоа се засновало на примената на мерките од „Реалниот план“ во Бразил и „Планот за конвертибилност“ во Аргентина кои требало да ја постигнат посакуваната економска стабилност.

Евалуација на труд бр. 29: Економски теории на јавен избор. Ова истражување овозможува дополнителни „динамични“ разгледувања во процесот на гласање што ќе се додадат на „статичкото“ разбирање на моделот на среден гласач и хипотезата на Тибут. Се констатира дека промените во составот на гласачи ќе влијае на профилот на среден гласач што за возврат ќе има ефект на „побарувачката“ за јавни добра, кој произлегува

од создавањето на „нов“ среден гласач. Ова значи дека: 1) индивидуите, трудејќи се да ги максимизираат нивните преференции, ќе го адаптираат однесувањето на применетите владини политики; и 2) законодавците и јавните службеници, трудејќи се да ги максимизираат нивните политички профити, ќе ја задоволат побарувачката генерирана од страна на „динамичниот“ среден гласач. Клучен елемент на моделот на јавен избор е признавањето на постоењето кружна причинска врска создадена од одлуките на средниот гласач со владините политики. Тоа подразбира дека промените во владините политики се ендогени за системот и дека се креирани со имплементацијата на политиките.

Евалуација на труд бр. 30: Примена на одредени техники за управување со залихи на хипотетичен пример. Управувањето со залихите е интегрален дел на управувањето со обртните средства. Цел на управувањето со залихите е одржување на оптимално ниво на залихи во компанијата. Надминувањето на оваа ниво може да предизвика премногу трошоци за чување и одржување, а од друга страна кусок на залиха може да го стопира или задоцни производствениот процес. Управувањето со залихите мора да се базира на рационална економска *cost benefit* анализа. Доколку бенефитот од залихите е поголем од трошоците, тогаш е разумно компанијата да ги чува залихите. Има голем број проблеми при одредување на економски оптималното ниво и за тоа како да се конвертираат или елиминираат сите релевантни вишоци или кусоци на залихи. Утврдувањето на економската количина на порачка (EOQ) и моментот на чување на нарачката е друг проблем кој е познат за овој менаџмент. На крај пресметката и анализата на коефициентите за ефикасноста на залихите го затвора прашањето за овој вид проблем. Предмет на овој труд се залихите како дел од тековните обртни средства. Примарна цел е презентирање на некои проблеми кои се познати во управувањето на залихите, како и да се елаборираат и објаснат некои можни и релевантни решенија.

Евалуација на труд бр. 31: Пазарниот ризик и принос како основни теоретски фундаменти на моделот CAPM. Целта на овој стручен труд е да се направи преглед на теоретскиот фундамент кој му претходи на моделот на вреднување на капиталното средство, а тоа е концептот на пазарниот ризик и принос. Во негови рамки, накратко, ќе се разгледаат прашањата кои се блиски до истоимената проблематика, како што се на пример ефикасноста на финансиските пазари, арбитражната ефикасност и изборот на инвеститорот, потоа ќе следат прашањата за алфа ризикот, бета ризикот, систематскиот ризик, несистематскиот ризик, понатаму, го претставуваме накратко и од свој агол, моделот на вреднување на капиталното средство или како што оригинално се нарекува во англиската терминологија *Capital Asset Pricing Model* – CAPM, за да на крај се даде еден критички осврт на овој популарен модел преку прегледот на детектираните проблеми од страна на стручната литература. Притоа, како што ќе се види од понатамошните излагања, очекуваниот принос што го бара инвеститорот произлегува од ризикот кој одредена хартија од вредност го додава на целокупното портфолио, што впрочем е експлицитно содржано во самиот модел на CAPM. Релевантните методи користени за истражувањето на предметов се математичкиот и статистичкиот метод. Притоа, како облик на претставување на сознанијата е застапен графиконот, а можно е и користење на одредени хипотетички примери во насока на подобра илустрација на теоретските концепти.

Евалуација на труд бр. 32: Економските ефекти од даночните стимулации. Трудот под наслов „Економските ефекти од даночните стимулации“ опфаќа една современа, и за нас, сè уште недоволно истражена проблематика од областа на јавните финансии и фискалната економија. Но, во поголемиот дел од развиените земји, даночните стимулации се едни од позначајните средства за постигнување на одредени економски цели, па според тоа претставуваат современа алтернатива на развојната фискална политика. Како предмет на обработка на докторскиот труд се јавуваат даночните стимулации како посебна област и средство на даночната политика, анализирани како од теоретски, така и од практичен аспект.

Стручно-апликативна и организациско-развојна дејност

Кандидатот доц. д-р Илија Груевски, покрај претходно опишаните наставно-образовни и научноистражувачки активности, има остварено и други активности во насока на ефикасно функционирање на Економскиот факултет, а со кои се верифицира неговата посветеност и професионалност во високообразовниот процес. Такви се:

- учество во 5 факултетски комисии,
- учество во уредувачки одбор на меѓународното списание „Journal of economics“;
- учество во изработка на елаборати;
- учества на неколку работилници;
- учество во 2 проекти и сл.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Во согласност со Законот за високо образование и Правилникот за единствените критериуми за избор во наставни, наставно-научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, како и по деталното разгледување на комплетно доставената документација пропишана во Конкурсот, Рецензентската комисија констатира дека кандидатот доц. д-р Илија Груевски ги исполнува сите услови за избор во наставно-научно звање вонреден професор.

Врз основа на наставно-образовната, научноистражувачката, стручно- апликативната и севкупната активност во периодот од избор во доцент до денес, Комисијата го верификува научниот и стручен развој на кандидатот доц. д-р Илија Груевски преку остварени вкупно 222 поени (НО30+НИ145+САОР51).

Според изнесеното, Комисијата има особена чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Економски факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, доц. д-р **Илија Груевски** да биде избран во **звањето вонреден професор во научната област фискална економија**.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Д-р Живко Атанасовски, редовен професор, претседател, с.р.

Д-р Стеван Габер, вонреден професор член, с.р.

Д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, вонреден професор, член, с.р.

ТАБЕЛА НА АКТИВНОСТИ КОИ СЕ БОДУВААТ ПРИ ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ

Р.б.	Наставно-образовна дејност	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
	Избор во звање доцент	1	30			30
	ВКУПНО					30
Р.б.	Научноистражувачка дејност и стручно-уметнички активности	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
1.	Монографија или научна книга во земја-та (р.б. 1, 3) и во странство (р.б. 4)	2	10	1	15	35
2.	Дел од монографија или научна книга (р.б. 2)	1	6			6
4.	Научен труд објавен во меѓународно научно списание (прв автор, втор автор, останати автори)	(прв автор р.б. 7, 8, 9, 13, 15, 17, 19, 20) 8x9 поени=72 поени (втор автор р.б. 18) 1x6 поени=6 поени (останати автори р.б. 5, 6, 10, 11, 12, 14, 16) 7x3 поени=21 поен Вкупно=72+6+21=99				99
5.	Учество на научен собир со реферат (постер/усно), концерт во земјава и во странство (р.б. 21, 22, 23, 24)			4	2	8
6.	Одбранета докторска теза (р.б. 32)	1	8			8
7.	Член на уредувачки одбор на научно списание (СЦИ/ЦА/останати)	2				2
	ВКУПНО					158
Р. бр.	Стручно-апликативна дејност и организациско-развојна дејност	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
1.	Труд во стручно (научно-популарно) списание (р.б. 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31)	7	2			14
2.	Учесник во научен проект (максимум во три проекти) (р.б. 33, 34)	2	5			10
4.	Член на факултетски орган, комисија	5	2			10
	ВКУПНО					34
	Поени кои се однесуваат на целокупната актива на кандидатот	НО	НИ	САОР		
	ВКУПНО БОДОВИ ОД СИТЕ ОБЛАСТИ	30	145	51		222